

ZVON

LEPOSLOVEN LIST.

Leto VI.

Na Dunaji 1. avgusta 1880.

List 18.

Na kmetih.

1.

Vse je lepó pri vas, po volji mi, prav po domače,
Oče župan, samó — malo po gnoji diši. —
Vendar to nič ne dé, Slovenci smo kmétiški narod.
Kakor očita se nam — meni ta duh je domač.

2.

Splezati na drevó in česnje zobati z drevesa!
Ni li to sreče dovolj, kaj še želiš si serce? —
Srečen sem res, otročjih se let spominjam veselo,
Z malim ustreže se ti, ljubo človeško serce!

3.

Kamor le krenem, povsod té pajkove mreže razpete!
Kaj potreba je vas, da mi ovirate pot? —
Tebi pač ne, a pajku jih je gotovo potreba,
S trudom jih on je razpél, da mu kaj hrane vjemó.

4.

Mrežo si, pajek gerdin, nedolžnim mušicam nastavil?
Brez krivice torej smem jo razdreti — tako! —
Človek, kedó ti je dal živali soditi pravico?
Pústi jih, vsaka se naj, kakor se more, živi!

5.

Polž, ti tudi živiš? To ti imenuješ življenje,
Po trebuhu tako láziti sline cedéč? —
Malo jaz bolj počasno živim, to ves je razložek,
Svoje veselje imám, svoje nadloge kot ti!

6.

Jagode zdaj se beró po gozdu, maline za njimi,
Slednjič drenulje zoré; vedno kaj tu se dobi.
Ne skerbi li narava lepó za svoje otroke? —
Če ne pobere le mraz jagod, malin in drenúlji!

B. M.

Almora.

Obraz iz življenja Indov, spisal M. Brence.

IV.

Mračilo se je že. Alfonzo je čakal pri stoku dveh rek naslonjen na cipreso in gledal v ono mer, od koder bi imela priti Almora. Čakal ni dolgo. Zašumelo je listje in iz gošče je stopila Almora, bila je bleda in objokana, las jej ni dičil venec, nje obleka je bila navadna, borna.

Ko se je približala Alfonzu, slisalo se je le „Alfonzo“, „Almora“ in nastopila je tišina. Bila sta presrečna, da bi mogla govoriti. Ko se je plegla perva radost, jela je pripovedovati Almora, da je imela zadnjo noč čudne, strašne sanje.

Bila je z Alfonzom pri oltarji, molila sta in prosila mogočnega Brama, da bi združil njiju serci, da bi jima pustil uživati ljubezen. Bila sta srečna, srečna brez konca. Prilezla pa je kača, pripovedovala je dalje Almora, izpod oltarja, in šla naravnost proti nama, strupeno je zijala v naju in sikala in zvijala z repom.

„Alfonzo, te sanje pomenijo, da me bodo izdali, da bodem kaznovana, ker sem zapustila Brama in hodim za teboj — in vendar kako te ljubim! Česčeno bodi Bramovo ime!“

Alfonzo jej ni odgovoril, mesto odgovora pritisnil ji je na ustne gorak poljub.

Bila sta srečna. A kaj je človeška sreča? Tudi Almori in Alfonzu so bile le kratke ure odločene, da uživata srečo.

Še sta si obetala večno zvestobo, ko se zaslišijo iz dalje burni glasovi in vedno bliže in bliže prihajajo.

Preplašena se je izvila Almora iz rok Alfonzu.

„Izdana sem. Sim gredó, mene iščejo, da me popeljejo v smert ali me prekolnejo in izpahnejo iz družbe. Reši, reši me, moj Alfonzo!“

Zgrudila se mu je onemogla k nogam. Ta skrajna nevarnost, ki je pretila življenju ljubljene Almore, oživila in navdušila je mladeniča, prijel jo je lažno in jo nesel v bližnjo votlino, ki se mu je zdela varno zatišje pred preganjalci njegove ljubice. V tej votlini mislil je najti mir pred iskajočo, z verskim fanatizmom zaslepljeno druhaljo.

V.

Kako se je prestrašil mladenič opazivši, da je votlina, kjer je mislil zavetja najti Almori, svetišče boga, kateremu je bila Almora svečenica in katerega je zaradi njega zapustila.

Približala se je druhal in šla naravnost v votlino. Na čelu bil ji je čestitljiv star bramin; šli so proti oltarju, ki je stal na koncu votline. Nastala je tišina. Na obličji vsakemu se je brala strast in nesterpljivost, ter vsem so se kerčila usta, kakor da bi hotela priklicati prokletstvo in serd bogov nad svečenico, ki je prelomila svojo obljubo, oskrunila svoje telo. Najstareji svečenik planil je pred oltar, molil nekaj časa tiho, potem pa je obremen proti spremljevalcem bral iz debele knjige glasno:

„Kedor sè ženo ali hčerjo braminovo govori na božjej poti ali na posvečenem kraju, zločinec je in mora se kaznovati. Kedor pa je kriv zločina proti svečenici, naj umerje in na germadi naj se izroči plamenu božje jeze“.

Vse je bilo tiho.

Čez nekaj časa zamahne dnhovnik z roko in iz množice stopita dva bramina: ona tožita, da je imela Almora, prorokinja iz Goe, svečenica Bramova, skrivne shode s tujcem na svetem kraju.

„Slonela je tujcu na persih“, tožil je glasno bramin, „zaradi tega zločina naj se izbóci iz društva in prekolne“.

Največa tihota je vladala, ko sta tožila bramina Almoro, in dolgo še potem ni bilo čuti glasú.

In zopet vzame najstareji svečenik knjigo in bere:

„Prokleta bodi! Sovražijo naj jo ljudje, brez mirú naj po sveti tava, naj se je ogibljejo vsi, ki čestijo bogove“.

Kakor grom božje jeze so donele té besede po votlini. In zopet so odšli.

Slišala je Almora, kako so jo prokleli in izpahnili iz družbe. Alfonso stiskal je kerčevito roke, ko so izrekli sodbo nad Almoro, in često je že hotel skočiti iz skrivališča in zagovarjati njeno nedolžnost, a zderžaval se je, vedoč, da bi s tem izdal tudi Almoro. Neprestano je zrl Alfonso v svečenika, ko je izrekal prokletstvo nad Almoro, tako, da je pozabil Almore; še le ko so sodniki odšli, ozerl se je na-njo in videl jo zgrudeno pri stebru, za katerim sta se skrivala. Menil je, da je omedlela, a kmalu je spoznal, da se je njena duša preselila iz telesa — Almora je bila mrtva.

Alfonzo ostal je sam, brez ljubezni, brez tolažila!

Minolo je nekaj časa. V samostan franciskanski v Sevilji pa je vstopil mladenič, bil je bled kakor vosek.

Listine nam pripovedujejo, da se je pred vsemi odlikoval v pobožnosti, a sešteti so mu bili dnevi življenja. Drugo leto njegovega samostanskega življenja legel je v večni pokoj. Pri njem so našli zapisnico, na katerej je bilo zapisano ime „Almora“ — bil je Alfonzo.

Klara.

Podoba iz življenja velikomestnega.

Baroninja Sidonija Zlatoroka; Artur, njen sin; Klara, učiteljica; Emil; Strežaj.

I.

Salon pri baroninji Zlatoroki.

Strežaj. Prosim, tu sedite, pa malo poterpite, gospica. Milostna gospa baroninja skoraj pridejo.

Klara. Ali deklic tudi ni doma?

Strežaj. Gospice baronice so se z gospo materjo peljale na izprehod. Milostna gospa baroninja so mi ukazali, ako pridete prej, naj vas prosim, da malo počakate. Danes je tako lepo vreme, utegnili bi torej malo pozneje domov priti.

Klara. Že dobro, že dobro, bodem pa čakala.

Strežaj. Moj poklon! (izide.)

Klara. Gosposko je tukaj res vse, prav gosposko. In kako si je tega svojega strežaja izurila in izučila! Kako me je lepo zavernil! To niso deklice, gospice baronice so, zdaj boš vedela. In ti hočeš biti učiteljica? Oj koliko se je še tebi sami učiti, ako hočeš zahajati v take gosposke hiše, kakoršna je na pr. ta, v kateri vlada bogata in imenitna gospa, milostna gospa baroninja Zlatoroka. Kako krasno in veličastno si je napravila stanovanje! Kako bogastvo, kaka elegantnost v tem salonu! Vse po najnovešem okusu. To se mora reči, denar ima dandanašnji okus! To je: kedor je premožen in si hoče urediti in opraviti svojo hišo, pokliče veččega človeka, ako treba pravega umetnika, njemu dá, kolikor treba — saj ima — in ta mu vse lepo napravi in sestavi, da očem ugaja in ustreza strogim umetniškim zakonom. Potem pa prihajajo ljudje in pravijo: To se mora reči, okus ima ta baroninja Zlatoroka, dasi je, nedavno, njen mož, zdaj bogati baron Zlatorok,

od hiše do hiše hodil ter stare hlače nakupával. In ponosna baroninja Sidonija sama je — tedaj se ji je reklo še Sara — v ozkih, umazanih, po česnu dišečih ulicah pitane gosi prodajala. In zdaj je hiša Zlatorokova med prvimi v našem glavnem in prestolnem mestu. Vse se jim klanja in prilizuje. Imenitni, učeni možje, pesniki in umetniki obiskujejo radi baroninje Sidonije hišo, kjer se tako dobro je in pije! Stare hlače in pitane gosi pač niso naprave té čudovite izpremembe; kaj takega more tako hitro sama „borza“!

Strežaj. Dolgo ni gospé domóv, gospica!

Klara (záse). Mož bi se rad malo pogovarjal, kakor je videti. Storimo mu to nedolžno veselje! — (Glasno.) Ali ste že dolgo v tej hiši, prijatelj?

Strežaj. Dolgo in ne dolgo.

Klara. Kako to menite?

Strežaj. Pet mesecev ni mnogo časa, ali pet mesecev take službe, to ni kar si bodi!

Klara. Ali imate tukaj toliko težkega dela?

Strežaj. Ne da bi dejal!

Klara. Hrana tudi ne bode slaba v taki hiši.

Strežaj. Tudi tega ne. Dela ne preveč, hrana dobra, plače dovolj, in vendar komaj čakam dné, ko bodem mogel otresti ta jarem. Šest dni še, pa pojdemo!

Klara. Kaj pa vam ni po volji tukaj?

Strežaj. Čudno se vam zdi, kaj ne da, gospica, da me zdaj slišite tako govoriti? Ali jaz si ne morem kaj. Vi se mi vidite tako nekako — simpatični, rekla bi gospoda, ne zamerite; z vami se tako lahko govori. Vi me ne bodete ovadili, in ko bi me tudi, kaj se mi pa more zgoditi? Če me danes izpodé, tem bolje: raji danes ko jutri!

Klara. Lepo hvalo! ali poleg vsega tega zaupanja vašega, katero mi je na veliko čast, vendar še ne vem, kaj vam navskriž hodi v tej hiši.

Strežaj. „Ta noblesa“, gospica, ta „noblesa“! Jaz sem vendar že nekaj doživel in izkusil v svojem življenji! Množega gospodarja sem že služil in mnoge gospodinje kruh sem jedel, kakor pravimo; ali kaj takega vendar še ne! Bil sem pri grofi in baronih, pravih baronih, ne takih ponarejenih in pozlačenih, kakor so ti Zlatorokovi. Nekaj sitnosti sem že prebil od gospodov in posebno od gospá — ženske znajo nadležne biti kakor muhe — ne zame-

rite! Vse sem voljno preterpel — voljno, to se le tako pravi — na tihem sem pač godernjal in ropotal, da me ni nihče slišal. Ali kaj takega vendar še nisem užil. Prav pravijo: Ko berač na konja pride, sam vrag ga ne dojde. Kar se njega tiče, z njim bi se izhajalo še, še; saj ga ni skoraj ves dan doma; vedno hodi po svojih opravkih ali kaj. Ali ona, ona! Od samega napuha ne vé, kam bi se dela; páv ni kar nič proti njej. Nič ji ni dovolj lepo, nič dovolj drago. O vsaki priliki viha nos, kakor da bi ji vse smerdelo. Mnogo roko sem že poljubil, bolj ali menj rad — človek v službi ni da bi bil preveč izbirljiv — ali to vedno lizanje tukaj mi vendar že preséda. O tista tolsta roka! In to hoče biti gosposko, aristokratično, s tako roko! In pa ti otroci! Ta Artur! Aron se mu pravi prav za prav, in starka ga časi sama še tako imenuje, ko se izpozabi, posebno v jezi. Učil se ni nikdar nič poštenega; ves dan lenobo pase. Delati, kakor vidi da delajo rojeni aristokrati, to mu je edina skerb. Konji, psi in — ženske, ne zamerite, gospica, drugzega nima v glavi. Denar troši kakor pesek, in oče, ne da bi ga v strahu imel, da bi ga zdaj pa zdaj malo za ušesa prijel, kadar vendar le prehudo razsaja, še vesel je in ponosen, da ima sina s tako „aristokratičnimi manirami“ — tepč stari! Denarja mu daje, kolikor ga gospodič potrebuje, še prositi mu ni treba. In vendar, veste gospica, vsa ta noblesa vendar po česnu smerdi. Večkrat si mislim, če je kaj napak narejeno na svetu, gotovo je to, da kristijan judu služi. In res sem slišal, da je nekje v neki deželi bilo to prepovedano, ali je pa še.

Klara. To pa vendar ni prav, le premislite; saj jud je tudi človek kakor kristijan.

Strežaj. Saj premišljam in premišljam, ali vse mi nič ne pomaga. Jaz sem tudi tako govoril, dokler jih nisem poznal. Tudi meni se zdi, da tako misliti in govoriti ni lepo. Ali pomagaj si človek, če si moreš. Le poskusite, kakor sem jaz, pa bodete videli. Človek je res tudi jud, ali kakošen? Meni samo to ne gré v glavo, kako si je mogel Bog ravno to ljudstvo izbrati za izvoljeno, ko jih je vendar imel toliko na izbiro. Čuden okus, moj bi tá ne bil! Koliko si je z njimi prizadel, in vendar ni mogel nič poštenega narediti iz njih. To je menda vendar dokaza dovolj, da ni to ljudstvo nič prida, če Bog sam ne more nič opraviti z njim. Nu zdaj, ko sem si malo serce olajšal, grem pa zopet po svojih opravkih. (Otiče.)

Klara. Sram te bodi, ti hočeš biti izobrazena ženska, in vendar poslušas tako besedovanje. In če si že poslušala moža, ali ga nisi mogla potem krepko zavrniti, korenito podučiti, kako neplemenito, kako gerdo, poštenega človeka, dobrega kristijana nevredno je tako misljenje! Zavračala ga bodeš in podučevala, kaj pak dà, ker sama malo da ne tako misliš, samo da te je tako govoriti sram. Jaz ne vem, kaj je to, strah me obhaja, ko premišljam svoje stanje. Ali sem res tako neplemenitega serca, ali je moja omika res tako plitva, da me ne more braniti tako podlega misljenja? Ali je navadna, gerda zavist ta čut, ki se mi je začel gibati na dnu serca? Kaj bi se boljše delala nego sem; recimo naravnost: Jaz kar sovražim té ljudi, ki jim kar tako samo v naročje leti vse, kar ima svet lepega in drazega. Samo smetano si posnemajo od vsega v življenji; uživanje jim je edino delo. Nič jim ni sveto, sebi v prid in korist obračajo vse in posmehujejo se nam ki nismo tako — pametni. — Blagi oče moj, kaj bi rekel ti, ko bi slišal tako govoriti svojega otroka? — Tako me nisi ti učil. Sama dobrota, sama plemenitost si bil ti. Sè svojo ubožno uradniško plačo si mirno in zadovoljno živel. Srečen si bil, da si le svoje zdrave in vesele videl poleg sebe. Kako nedeljo poleti, ko je bilo lepo, kos kruha v žep, in mrežico pod pazuo, pa si šel pisane metulje lovit po gorah, to je bilo edino razveseljevanje, katero si sam sebi privoščil. Zavisti ni bilo prostora v tvojem blagem serci. In kaj celo ti, zlata mati, ki si tudi tako naglo zapustila svojega otroka? Angeljska duša tvoja ni bila ustvarjena za ta svet. O ko bi vaju še imela, blago in mehko, kakor nekaj, bilo bi še moje serce. Tako pa sem ostala sama na svetu in življenje je terd, strog učitelj. — Čuj, nekdo gre.

(Dalje prih.)

B. M.

Čas in prostor.

X. pismo.

Gospod čestiti! ko sem prijel peró v roke, da bi Vam pisal svoje sedmo pisemce, tedaj sem imel dobro voljo, Vam v vsacem pisemcu eno perijodo do konca pripraviti — nekaj bolj sestavno t. j. sistematično pisati. Ali vsebina one perijode filozofije je toliko posebna, da se mi je potrebno zdelo o njej prej še v obče nekaj izpregovoriti in — na to še le se upati sè svojimi nazori na dan.

Še tako, mislim, dal sem jim premalo ekspozicije in jih moral prenakratko izpeljati — ako imajo že kaj izpeljavanja podobnega na sebi. Vsaj jaz mislim, da jim po pravici manjka onih dokazov, kateri bi Vas lahko nekaj bolj sprijaznili z mojimi nazori — tako pa prav željno že pričakujem odgovora na nje; tedaj, čestiti gospod, mi boste dovolili, da se morda nekaj določneje izrazim o teh svojih nazorih — to v svojem lastnem interesu, in upam, da v Vaše zadovoljenje.

Danes preidem na drugo perijodo filozofije, s katero se prav za prav zgodovina filozofije še le pričinja.

Kot predočitelja, to je reprezentanta te dobe kažeta se nam v našem vprašanji sosebno dva moža, to sta Zenon iz Eleje in pa Levkip.

Znamenito za to dobo je, da v tem, ko Zenon čisto zanikava, da bi kak „prostor“ v istini bival — tedaj Levkip sicer priznava prostor, ali zraven njega naj bi na svetu tudi neki „vacuum“ rabil. t. j. na svetu naj bi bilo krajev brez prostora!

In Levkip jemlje ta „vacuum“, to praznino ob enem s prostorom vred za svetovne osnovi! Praznina in „prostor“, v zmislu dveh nasprotujočih t. j. kontradiktornih pojmov, naj bi bila tako imenovana principa vsemiru!

Komaj umevno se nam bode to zdelo, ali — zgodovinsko je in ima pri vsem tem morda več v sebi, kakor se kaže. Vendar o tem, čestiti gospod, doboste od mene skoraj že kje drugje nekaj pojasnila, tu lahko še abstrahiramo od njega; jaz uporabim to priložnost le v to, da Vas opozorim: naj bi se le tudi v naši „pervej“ dobi filozofije kolikor mogoče objektivno, brez doprinesenih predsokov sodilo; tedaj se nam bode tudi tamkaj marsikaj neumevnega zdeti moglo. Vsak pričetek je pa tak! Ti najstareji Gerci naj nam ostanejo drugod še sedaj nedosežni — v tem vprašanji so se še le zavedati pričeli!

Pri vsem tem pa Zenon to svojo misel jako mamljivo izvaja. Znana vam bodo v to ona dijalektična izpeljavanja o tako imenovani „želvi Ahilejevi“ in o „letečej pušici“. Zenon je bil s kratka dijalektik, da mu ni bilo verstnika več stoletij. Le tako mu je bilo mogoče, sè svojo, praktičnemu razumu toliko protivno mislijo, vendar vso prvo dobo filozofije nadvladati. Še le Levkip in z njim Demokrit sta se pričela nekaj bolj zavedati, in kako je s tem vprašanjem v tretji perijodi filozofije bilo, to čemo prihodnjič videti.

Nje glavni zastopnik v tem oziru je Aristotel. Z njim je filozofija še le posijala, v tem, ko je vsa ona stoletja le slabo berlela. Z njim bomo tudi mi nekaj določneje govoriti mogli — žal, da do sedaj nismo mogli.

Serčno Vas pozdravlja Vaš ponižni

A. P.

Čertice iz življenja polomljenega Jaka.

Komaj sem prilezel čez precej široko in zelo kamenito derčo na zeleno tratico, kjer sem se malo oddahnil. Hladan veter je potegnil in dobro mi je delo, tudi lep razgled se je odperl doli po dolini, ali solnce je grelo. Bilo je namreč meseca avgusta, ko sem vse hribe oblezel, kolikor sem jih doseči mogel. Preteklo noč sem spal pod Jamo pri Sušci, kjer smo se že delj časa dobro poznali. Že kot otrok sem bil nekaterekrati tu; enkrat ko sva z očetom prišla po tri ovce, in to je bilo pervikrat, drugič pa sem peljal tujega človeka, živinskega kupca, ki se je pri nas pozneje večkrat oglasil, ko je imel v tem kraji kako opravilo, sem gori k Sušcu. Mož je goved in drobnico kupoval in tačas je kupil od Sušca dokaj. Bilo je v jeseni, ko je prišla živina rejena s planine.

Dobrih pet ur sem potreboval od zadnjega polja do sem gori. Prišlo bi se bilo že tudi nekoliko pred, ali mene je zdaj sem, zdaj tja zanašalo, kjer sem zagledal kako nenavadno rastlino, pomudil sem se nekoliko. Nad mano gori, koder se gre čez goro, je nekdo zavriskal. Obernem se in gledam, toda nikogar ne morem zapaziti.

Še le čez nekoliko časa, ko sem videl, da se po plazi doli pesek driča in kamenje taka, bilo mi je jasno, da je moral nekdo zgoraj čez plaz iti in se bode torej skoraj iz grape na skali prikazal. Res zagledam človeka s palico v eni roki in z malo sekiro v drugi. On me je že moral popred videti z verha hriba, ko sem lezel po pesku čez derčo in predno sem prišel do trate, kjer sem zdaj počival. Migne mi s palico, naj grem proti verhu in zakriči: „Le gori, le gori, prijatelj!“ kakor da bi se dobro poznala. Pač me je on poznal, kakor sem pozneje zvedel, ali jaz njega nisem precej mogel v pravo predalo spraviti, čeravno se mi je misel vrivala, da mora kak ovčar biti. Poberem torej svoje kosti in kolikor sem imel rastlin, pa lezem proti verhu.

Grelo me je, da so mi padale debele kaplje izpod klobuka; srajca je bila vsa premočena. Še predno sem prilezel do verha, spoznal sem že človeka v debeli prazneni srajci, v kratkih pertenih hlačah, visokih volnatih nogovicah in lesenih, sè sekanki dobro okovanih „coklah“. Bil je „polomljeni Jaka“, Sušcev pastir. Mož je bil že v letih, todà vedno enak; jaz ga nisem nikdar drugačnega videl, kakor danes, in zdelo se mi je, da ni bil nikoli mlajši, kar ga pomnim. Tudi se ne spominjam, da bi ga bil kedaj drugače oblečenega videl kakor sedaj, še celo brez malhe na herbtu se mi zdi, da ga nisem nikoli naletel.

Jaka je bil hrom in levo roko je imel končano, zato so mu rekli „polomljeni“. Todà v mladih letih teh pogreškov ni imel, marveč je bil toliko čedno vstvarjen, da je bil vojak; celo štirinajst let je cesarju služil in to največ na Laškem. Na to pa je bil Jaka ponosen, da je kaj izkusil na svetu. Ali čeravno je vse Laško obredel, vendar se je na stare dni tega dela lotil, katero mu je bilo v mladosti najljubše, namreč paše. „Ovčarska uniforma“, dejal je včasih, „prilega se mi boljše kot vojaška, čeravno sem bil kot vojak ves drugi človek kakor zdaj“.

Jaka ni bil posebno velik, vendar tudi se ne smé reči, da je bil male postave. Berke je nosil, sicer je bil navadno obrit.

Na skali je slonel, ko sem prilezel do njega; nasmejal se mi je in mi roko podal rekoč: „Bog vas sprimi, že dolgo vas ni bilo tu“.

„Dolgo ne, res je že precej tega, kar sem se zadnjič plazil tod okrog, ali zdaj sem zopet, kakor vidiš, v gorah. Nocoj mislim pri tebi prenočiti, če bo kaj prostora, jutri bova pa pogledala nekoliko tod po robovji, morebiti se dobi kaka čedna, nenavadna cvečica, če niso tvoje ovce že vsega pobrale. Tu imaš, Jakob! potegni ga, za te sem ga prinesel tole posodico, brinovec je prav dober, iz domače žganjarice“, pravim in podam ovčarju, kar mu je bilo že zdavnaj odločenega.

Káko veselje! samo se je pastirju smejalo, ko ga je pokusil perve požirke.

„Ta pa ta! tega se človek ne smé braniti, že dolgo ga nisem pokusil té verste. Hvala vam lepa“! Šla sva potem verh gore in ovčar se je ozerl po živini, ki se je pasla precej daleč doli na južni strani hriba. V kotlih so bile raztresene ovce, ki so šle po mastnih planinskih zeliščih, in velik pes je hodil med njimi.

„Je že vse prav nastavljeno, nocoj bodo same prisle k stanu, če ne pogledam več za njimi; gredó prav lepo, in Krutin je pri

njih, ki tako dobro vé, bolje kakor kak slab pastir, kako se morajo ovce privračati, da se jih kaj ne pogubi. Saj sem ga pa tudi sam izučil mojega Krutina in se smem zanašati nanj bolj kot na kacega človeka. To je pes, da malo tacih*.

Ni mogel prehvaliti ovčar tega Krutina, todà meni se ni ljubilo dosti govoriti o pasji dlaki, ker enkrat me je bil ta Krutin tako naderl, ko sem prišel po nevedoma med ovce na paši, da sem se mu s težko silo ubranil. Kakor marsikateri drugi ovčarski pes, imel je tudi ta navado, da ni pustil ne človeka ne kake živali med čedo, pa tudi terpel ni, da bi bila kaka ovca kje zaostala, kedar je šla živina na pašo ali iz paše.

„Ali imaš kaj družbe tukaj gori, Jaka*? vprašam pastirja.

„Navadno sem sam; le včasih, kako soboto ali kak delapust, pride kedó sem gori. Saj veste, kako je*“, pristavi po tiho, „smo pač stari lovci, brez puške —*“ na to pa mi pokaže kratko cevko, ki jo je imel v rokavu vsaksebi vzeto. „Jaz sem tak pastir, da imam nekatere reči vedno pri sebi, v mehurji mora biti tabaka, v roženici soli za ovce, da me bolje poznajo, v drugi roženici pa smodnika in v rokavu puška, v malhi kos kruha, v roki palica, pa sem dober*“.

„Ravno prav, da si me spomnil, imam nekoliko vojaškega tabaka sabo za te, ta ti bode dišal*“.

„Ali je res? vojaškega? e že davno ga nisem kabil, presneto, s tem mi boste pa ustregli, s tem! To ga bom pihal*“!

Ko sva se s pastirjem delj časa na verhu gore pomudila in ko sva se dobro odpočila, obrnila sva se proti njegovi kolibi, ki je stala precej daleč doli pod verhom, na drugi strani, kakor sem jaz prišel. Pod kolibo kacih dobrih pet minut je izviral merzel studenec, kamor je ovčar hodil po vode za kuho in pijačo.

Tri visoke smereke so delale senco pastirjevemu stanu v kotlu, kjer je bilo v zavetji pred vetrovi. Nekoliko izpod verha sva prišla na živinsko stezo, ki je držala doli v kotel, kamor sva bila namenjena. Jaka, zgovoren človek, mi je vedno kaj pripovedoval, da nisem vedel, kedaj sva prišla pred kolibo. Radoveden, kje je ovčar svojo mladost preživel, ker mi ni bilo nič znanega o njegovem domu in o njegovih starših, vprašam ga, ali je že morebiti tudi pred, predno je bil v vojake vzet, pri Sušci služil.

„Še le, ko sem od vojakov domóv prišel, postal sem tu tako domač. Pač sem bil tudi prej večkrat, in še kolikrat pri Sušci, todà le tako — ne v službi*“.

„Kaj ne sedanji Sušec je imel lepe sestre, dve ste se omožili, ena pa ne“.

„Zdi se mi, da bi mi radi malo ponagajali, kali“? zaverne me ovčar in se nekoliko nasmeja. „To na me leti in na Ančko, kaj ne? Le čakajte, vam bom že enkrat povedal, ker ste me spomnili preteklih dni in ker ste mi prinesli brinovca pa tabaka. Samo danes — bova še videla, kaj bode govorica dala. Bolj prav bi bilo, ko bi se o današnjih, o dekletih, ki so zdaj mlade, kaj pogovorila, kakor o tistih, ki so bile. Pri Sušci je bilo vedno čedno ženstvo, kar je starih, slovele so včasih, in sedajšnje, ne vem, če te niso lepe, vse tri? Kaj pravite“?

„Čedne so, čedne, kaj bi ne bile, saj jim ničesa ne manjka. vodo pijo iz merzlega studenca, živijo vedno na zdravem gorskem zraku, dela imajo dosti, da ne utegnejo nikdar lenobe pasti, mlade so, zdrave tudi in rade vesele, kaj bi ne dopadale, kaj bi ne bile čverste“?

„To ni samo tako, saj imajo tudi marsikatero druge dosti dela, dosti zdrave sape in merzle vode, pa so le take, kakor strahovi v turšici; to je že nekoliko v rodu, dejal bi; pa v izreji tudi, ker dekle, ki ni tako izrejena, da bi se znala lepo vesti, ki se tako rekoč vsake družbe boji, ker ne vé, kam bi se dela, ali bi kaj govorila ali le gledala in molčala, pa prikimavala ali odkimavala, kedar je treba odgovora na vprašanje, taka je menda vendar preleseno vcepljena“.

„Se vé, lastnosti se morajo strinjati, vse kar je prav in kolikor je prav. Veš, Jaka, tiste jezične mi bi pa že ne dopadale. Ljubši mi je, če menj govori, kakor preveč“.

„Saj tega nisem hotel reči, da bi morala dekle biti kaka klepetulja, ali da bi se deržala kakor bukov terš, to pa tudi ne gre“.

„Presneto, kam sva se zamotala, Jaka? pustiva to reč, ko bi naju kako žensko uho poslušalo, gotovo bi bila obsojena, da sva se tega dela lotila“.

„Ne verjemite tega, ko bi midva še toliko govorila, nama se ni bati hudega, ker kar bi rekla lepega in prijaznega o ženskah, to bi si vsaka prisvojila, mislila bi si, da té lastnosti so vse njene, da prav o njej samej govoriva; kar bi ji pa ne bilo po volji, to bi naložila kaki drugi, morebiti kaki taki, s katero ni posebno prijazna“.

„Ti duša ti ovčarska, kako jih boš še obsodil, še neslanega kropja ti ne bo nobena dala, če boš tako govoril in mislil o njih“.

„Ne zamerite, Jaka je stara kost, marsikaj je že izkusil, čeravno je zdaj ves pohabljen, in izkušnja uči“.

„To je res, da izkušnja uči, ali res je tudi, da vsak človek sebi raji dobre lastnosti pripisuje, kakor slabe, in dosti je tudi deklet, ki poznajo svoje slabosti, ne samo kar imajo lepega in dobrega na sebi“.

„Pač, pač so, so že, to je res, ljudje smo pač taki in taki; hvala pa navadno vsakemu dobro dé, še celo meni bi se tisti bolj prikupil, ki bi me hvalil, kakor tisti, ki bi me grajal, čeravno sem že tako rekoč z eno nogo v zemlji, s tole polomljeno, ki mi noče več dobro služiti“, pravi pastir in poterka z levo nogo ob tla.

Vsega govorjenja je bilo konec, ko sva zapazila človeka, ki je šel od druge strani proti kolibi. Ovčar ga je precej spoznal, meni je bil tuj, še le ko smo prišli skupaj, se mi je zdelo, da sem ga nekje že videl, todà kje, tega se nisem mogel več spomniti.

Sédel sem pod smereko na kamenito plošo v senco ter sem uredil nekoliko, kar sem imel nabranega, pastir in tujec pa sta imela svoje pogovore in opravke v kolibi.

Samostal.

(Dalje prih.)

Uzroki navadnih bolezní našega kmeta.

(Dalje.)

dobri vodi pravi učenjak Pettenkofer, da mora biti: 1. čista, 2. prozorna, 3. brez vsakega duha, 4. brez okusa, 5. imeti v sebi dosti zraka in temperaturo 8—10° R., 6. biti prosta vsakakih organskih tvarin in 7. ne smé imeti preveč neorganičnih tvarin.

Kje pač se nahajajo vodnjaki na deželi, ki bi zadostovali tem zahtevam? Že naprava njihova kaže, da je nemogoče, da bi ne bile vodi primešane organske in neorganske tvarine. Navadno nahajamo na kmetih vodnjake tik hlevov; zid ni nikjer tako gost, da bi ne mogla skozi njega gnojnica iz bližnjega hleva; in razen te nahajamo v vodnjakih še druge nesnage dovolj, o čemer se je gotovo vsakedó lahko prepričal, ako je bil kedaj navzočen pri iztrebljevanji vodnjakov — in tako z organskimi in neorganičnimi tvarinami onesnaženo vodo pijo ljudje in živina.

Očisti se pa taka voda lahko tako, da se dene n. pr. na liter vode 2—3 gramov galuna; isto se doseže s kovaško „žlindro“, kajti že-

lezo odvzame vodi ves kislorod; bukovo ali smerekovo oglje je jako dober pripomoček za čiščenje vode, neorganične tvarine, ki so se razdelile v manjše dele, ostanejo na oglju, ki odvzame vodi okus in duh.

Ako se taka onesnažena voda uživa dolgo časa, očitno je, da mora na vsak način upljivati na kri in po tej na ves organizem. Pa upati je, da se kedaj odmeri vodnjakom bolj primeren prostor.

Navada, pušiti tobak ali pa prežvekovati ga je dandanes med prostim ljudstvom jako razširjena. Pastir si paseč čedo napravi iz bezga lulo ter natlači vanjo orehovega ali družega listja, in kako veselje, ko se mu kadi gost dim iz ust — a pri tej primitivni napravi ne ostane dolgo časa, kupi si pipo porcelanko in tobaka, kakor to vidi pri odraslih — a prvi poskus mu se ne posreči; obhajajo ga slabosti, in ker mu preveč razburjeni mladostni živci odpovedó svoje delovanje, oklene se drevesa ali pade po travi ter dela pokoro mordà za prvi svoj greh. — Tobak se prišteva onim zeliščem, ki upljivajo na živce človekove tako, da ga omamijo in omotijo — tedaj je gotovo zdravju škodljivo. Pri pušenji (posebno v mladosti) izpljujejo ti ljudje mnogo slin, ki bi jih sicer močno potrebovali za prebavljenje užitih težko prebavnih jedil: želodec odpové ali prav za prav mora odpovedati svoje delovanje, to je premeljevanje jedi, tobakarju ne diši jed — in nasledek je, da telo peša, da se suši — loti se ga sušica in — prezgodnja smert stori konec mladeniču, ki bi imel kedaj biti hišni oča.

Dobro rejenim, debelim osebam tobak ne škoduje tako močno, temveč še koristi jim mnogokrat, ker se po pljuvanji iznebé nepotrebnih sokov: škodljiv je zlasti mladim, slabotnim paglavcem, ki imajo še mleko na ustnicah pa lulo ali smodko v ustih — in tako izpljuvajo v svojej prvi mladosti najboljše sokove in z njimi moč in podlogo trdnemu telesnemu zdravju. Od tod pride, da so taki (ki pa često skrivaj greše!) vsi skisani, da so tanki kakor treska, da imajo persi tesne kakor greben, da so kot ilovica rume-nega obraza. To upljiva močno na kmečki zárod; in tako bodo izginile s časom popolnoma one močne in velikanske postave našega slovenskega kmeta.

Omenil sem do sedaj, da kmet mnogo časa preživi na prostem, kar ga obvaruje mnogo bolezni, kar mu pomaga prebavljati težka ali drugače skoraj neprebavna jedila. Kedor tedaj zmérno je in dela, kedor si ob pravem času privošči potrebnega počitka, kedor ne pijančuje (ali žganjari), temu se lahko zagotavlja dolgo in stanovitno

zdravje in življenje. Omeniti imam le še eno slabost našega kmeta, ki ga mnogokrat pripravi v nevarno ali celo neozdravno bolezen: in to je nagla jeza. Jeza mu razburi kri in živce in da bi se ohladil, napije se vode ali vina ali žganja — in to je strup, ki ga je užil: navadno sledi takemu hitremu ohlajenju kervi pljučnica ali vročnica ali pa oboje skupaj in sušica konča mu prerano življenje. In koliko tepežev in bojev nastane po nagli jezi. Lepo je, da se človek postavi za čast in dobro ime: a poprej v preobilnej meri užita pijača razdraži mu živce premočno, da bi mu zadostovale same besede... kol iz bližnjega plota, ali kamen s kupa — in premnogokrat nož ohladi mu razburjene živce. Žalibog da je tako! todà upati je, da bode kedaj, ko dorase sedanja mnogo učeča se mladina, v tem obziru bolje; upati je, da bode znala ta mladina bolje zatirati svoje strasti, da bo krotila svojo jezo s zatajevanjem samega sebe in da bode mesto kola, kamena ali noža zadostovala že možata beseda.

Tu sem navèl poveršno nekaj navadnih uzrokov bolezni našega kmeta.

Mnogo je pa tudi uzrokov, ki ali ovirajo ali pa ce'ó onemogočujejo zdravljenje raznoterih bolezni; in tu sem spada zamuda pravičnega ali racijonelnega zdravljenja, zanemarjanje prave hrane, in nepremišljeno uporabljanje škodljivih zdravil.

Kapistran.

(Dalje prih.)

Nagrada,

ki jo razpisuje „Slovensko literarno društvo na Dunaji“.

„Slovensko literarno društvo na Dunaji“ je v svoji zadnji seji 8. julija t. l. sklenilo slaviti spomin tisočletnice, kar je bil uveden slovenski jezik pri službi božji, s tem, da se razpiše **60 goldinarjev nagrade** za najboljši spis, ki bi rešil sledeča vprašanja o slovanskih pismih:

A. Glagolica in cirilica.

- a) Postanek in mejsebojne razmere glagolice in cirilice.
- b) Kje se je rabila, kje se še rabi in kako se je izpremenila cirilica pri posameznih slovanskih narodih?
- c) Kje se je rabila, kje se še rabi glagolica in ali bi ustrezala današnjim potrebam?

B. Cirilica in latinica.

- a) Zgodovina latinice pri Slovanih.
- b) Katera, cirilica ali latinica je bolj prikladna slovanskim jezikom?
- c) Kako naj se cirilica priroji za slovenski jezik?

Kedor reši povoljno vsa ta vprašanja, ali vsaj zadnji dve oziraje se na prve štiri točke, temu se ima podeliti omenjena nagrada. Rokopisi naj se blagovoljno pošiljajo vsaj **do konca januarja 1881. l.** brez podpisanega imena, katero naj se priloži v zapečatenem listu, po naslovu:

Slovensko literarno društvo na Dunaji,

Wien, IV., Hauptstrasse 40, III. Stiege, 43.

Prisojena nagrada se izplača ob veliki noči 1881.

Na Dunaji, 1. avgusta 1880.

Odbor.

Slovanski almanah.

Slovanski almanah za leto 1880 je bil dotiskan v preteklem mesecu, ali osoda mu je bila nemila; bil je radi članka v maloruskem jeziku zasežen. Kadar bode ali knjiga vsa ali pa brez obtoženega članka oproščena ter nam dojde, izpregovorimo še posebej o njej.

Poslala se nam je, da jo natisnemo, naslednja

Molba.

„Jugoslavenski imenik bilina“ velezaslužnoga našega Dr. B. Šuleka, kao što je i opet sjajno dokazao veliko bogastvo našega jezika, tako je dobro došao i jezikoslovcu a i svakomu, koji se biljem bavi, da je pako tako dokazale su vrlo povoljne ocjene spomenutog djela. Nema dvojbe, da narod naš ima može biti jednako mnoštvo imena za životinje, a i to je blago što ga valja sakupiti, tim više sada, od kada oživotvorenjem akademije znanosti i sveučilišta nastala je sve to veća potreba, da se jednom ustanovi znanstvena terminologija i nomenklatura za zoologiju, kao što i za druge znanosti.

Podpisani je već drugom prilikom izjavio svoje mnijenje o načinu sakupljanja i sastavljanja hrvatske zoologičke nomenklature; („Rad“ knjiga XXXVI, str. 86—87,) nu prije nego će se nomenklatura ustanoviti, treba po mogućnosti sakupiti sve narodno blago te ruke. Mnogo su dobra već sabrali Stulić, Vuk, Parčić i drugi leksikografi; ali ovi su često krivo tumačili imena životinja, a još češće jednostavno dodali dotičnomu imenu životinje vrlo nedostatan tumač „vrst ptice“, „vrst ribe“ itd. A nemožemo više tražiti od pukoga jezikoslovca, pošto samo zoolog može biti dovoljno vješt označivanju životinja. Mnogo više gradje imamo od Erjavca, Ettingera, Fabera, Freyera, Pančića, Sabljara, Šuleka, Torbara, Vodopića, Vukasovića itd., ali i to nije sustavno uređjeno ni ustanovljeno, zato vrlo često neskladno, i to nije ni iz daleka sve, što ima u našem narodu.

Podpisani se već više godina bavi sakupljanjem imena životinja, te ih kani kritički izraditi i izdavati. Nu pošto on nemože svuda dospjeti, to se ovim putem obraća na sve rodoljube s molbom, da bi ga u tom poslu podupirali, priobćivši mu imena životinja i stavljajući se s njim u savez, osobito kad bi trebalo sigurnošću ustanoviti, na koju životinjsku vrst spada dotično ime.

Umoljavam sl. uredništva svih slovenskih, hrvatskih i srbskih novina, da bi za volju same stvari pretiskali ovu molbu.

U Zagrebu 20. srpnja 1880.

S. Brusina.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gold. za vse leto, 2 gold. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, VIII., Lange Gasse 44.
